

Metuljasta kukavica (*Anacamptis papilionacea* = *Orchis papilionacea*) v Sloveniji

Branko Dolinar

Septembra 2015 je minilo *štirideset* let, odkar je v *Proteusu* (letnik 38, št. 1) izšel članek Toneta Wraberja z naslovom *Na obisku pri metuljasti kukavici*. Sestavek je bil napisan tako, da je za ljubitelje orhidej še zdaj zanimiv, saj v njem avtor navaja podatke o pojavljanju metuljaste kukavice (*Anacamptis papilionacea*) v Sloveniji. Prispevek začenja s podatkom o dveh njenih najdbah konec aprila leta 1975, na apnenčastem griču Stena pri vasi Dragonja in kilometer bolj vzhodno, pod razvalino cerkve sv. Štefana nad reko Dragonjo. Na Steni je avtor članka popisal še dvanajst različnih kukavičevk, med njimi tudi redko opičjo kukavico (*Orchis simia*) (slika 1).

Štirideset let pozneje je Stena dobila drugačno podobo, saj kukavičevke tam uspevajo samo še na majhnem travišču, večji del travnikov na Steni pa je spremenjen v vinograd. Metuljaste kukavice tam nismo več našli, opičja kukavica pa še vedno uspeva. Travišča pri cerkvi sv. Štefana so bolj ohranjena, a se zaraščajo in s tem izginjajo primerne rastišča za uspevanje kukavičevk. Kljub vsemu se metuljasta kukavica

občasno pojavi. Zadnjič smo jo opazili sredi aprila leta 2007.

Tone Wraber v članku raziskuje tudi zgodovino pojavljanja metuljaste kukavice na ozemlju zdajšnje Slovenije. Začne s Scopolijem, ki v svoji drugi izdaji *Kranjske flore* (*Flora carniolica*, 1772) navaja, da uspeva v toplejših predelih Kranjske, vendar natančnega nahajališča ne napiše. Naslednji so podatki iz leta 1843, ko Andrej Fleischmann v *Analih c. kr. Kmetijske družbe na Kranjskem* navaja nahajališča v Gorici, Šampasu,

Slika 1: Opičja kukavica na Steni pri vasi Dragonja.

Foto: Branko Dolinar.

Slika 2: Metuljasta kukavica na Kraškem robu.

Foto: Branko Dolinar.

Vipavi, Ajdovščini in na Čavnu. Teh Fleischmannovih navedb vse do leta 2011 kljub pogostemu iskanju po travnikih v Vipavski dolini in v Goriških brdih nismo mogli potrditi. Šele v zadnjih letih so botaniki objavili nahajališča v bližini zaselka Dobrava pri Podnanosu, na travniku nad vasjo Cesta in na planoti Vrhe pri vasi Stomaž. Skratka, metuljasta kukavica je bila na Vipavskem skoraj 168 let spregledana (slika 4). Še vedno pa za raziskovanje ostajata izziv dve navedbi. Prvo je že *davnega* leta 1863 prispeval botanik Franc Krašan, ki jo je našel med Pevmo in desnim bregom Soče v

Slika 3: Križanec navadne in metuljaste kukavice na Kraškem robu.

Foto: Branko Dolinar.

Slika 4: Metuljasta kukavica v Vipavski dolini.

Foto: Branko Dolinar.

zdajšnji Italiji. Druga je novejša, iz maja leta 1975, ko je Danica Erjavec popisala kukavico na zahodnem grebenu hriba Gradec nad Sočergo.

Nad vasjo Bezovica na Kraškem robu se metuljasta kukavica po njenem odkritju leta 1991 (Kaligarič) pojavlja redno, in to v dveh različnih. Posebno zanimiv je križanec med navadno in metuljasto kukavico (*Anacamptis morio* x *A. papilionacea*) z nekoliko temnejšo medeno ustno, ki je posuta s črticami in pikicami in je na sredi nekoliko dvignjena (slika 3). Pri drugem različku je medena ustna žlebasto upognjena navzgor, svetlejša in z vzdolžnimi črticami (*A. papilionacea* subsp. *papilionacea*) (slike 2, 5 in 6).

Presenetljiva je najdba metuljaste kukavice spomladi leta 2014 pod vasjo Koglo pri Šmarjeških Toplicah na Dolenjskem. To je

Slika 5: Metuljasta kukavica na Kraškem robu.

Foto: Branko Dolinar.

Slika 6: Metuljasta kukavica na
Kraškem robu.

Foto: Branko Dolinar.

prvo nahajališče v Sloveniji, ki se nahaja zunaj submediteranskega fitogeografskega območja.

Metuljasta kukavica je v Sloveniji zavarovana in kot ranljiva uvrščena na *Rdeči seznam*. Po razširjenosti je južnoevropska vrsta, ki uspeva na Iberskem, Apeninskem in Balkanskem polotoku, v Grčiji in Turčiji. V naši sosesčini je pogosta v hrvaškem delu Istre, redka je v Furlaniji - Julijski krajini. Vsekakor je zaradi svoje redkosti in lepote še vedno zelo iskana. Zato naj končam prispevek z zaključnim stavkom v *Proteusu* iz leta 1975, ki ga je Tone Wraber povzel po Kiplingu: »Pojdi in poišči jo!«

Literatura:

- Bačič, T., Jerin, V., Jogan, N., 2015: *Orchis papilionacea* L. *Notulae ad floram Sloveniae*. *Hladnikia* (Ljubljana), 36: 53–54.
- Dakskobler, I., Anderle, B., Zupan, B., Vreš, B., 2013: *Novosti v flori Slovenije*. *Hladnikia* (Ljubljana), 33: 3–30.
- Dolinar, B., 2015: *Kukavičevke v Sloveniji*. *Podsmreka: Pipinova knjiga*. 22–23.
- Figelj, J., Slameršek, A., 2011: *Orchis papilionacea* L. *Hladnikia* (Ljubljana), 28: 51–52.

Fleischmann, A., 1843: *Übersicht der Flora Krain's. Annalen der k.k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain*, 6: 27.

Kaligarič, M., 1991: *Prispevek k poznavanju razširjenosti orhidej (Orchidaceae) Slovenske Istre*. *Annales (Koper)*, 1 (1): 33–40.

Krašan, F., 1863: *Beiträge zur Flora der Umgebung Görz. Österreichische botanische Zeitschrift*, 13 (11): 345–362; 385–396.

Wraber, T., 1975: *Na obisku pri metuljasti kukavici*. *Proteus* (Ljubljana), 38: 10–12.